

REZUMAT

Lucrarea noastră este intitulată “Reflecție și revoltă în poemele lui Byron și Eminescu” și este structurată în șase capitole însumând 205 pagini. Am abordat o temă mai puțin folosită: reflecția și revolta în poemele eminesciene și byroniene. Analizele consacrate marilor autori pot da uneori senzația de saturație. S-ar părea că totul a fost spus în privința lor, nerămând de făcut celor ce se încumetă a-i aborda decât calea suficient de ingrată a repetiției care lesne se înfundă în incomiu convențional, în didacticism. De facto, însă marile creații sunt inepuizabile. Ele stau, precum totalitatea producțiilor literare sub semnul mutației valorilor estetice astfel încât alte și alte perspective le pot exploata în funcție de evoluția ineluctabilă a conștiinței literare ca și evident, de senzorii estetici și de abilitățile speculative ale comentatorilor. În cazul lui Eminescu, amplele interpretări ale lui George Călinescu, păreau anevoie de depășit. Dar, Ion Negoitescu, Edgar Papu, Ioana Em. Petrescu sau Elena Tacciu au dovedit cu prisosință că sensurile operei eminesciene sunt inepuizabile.

Pe coordonatele celor doi termeni **reflecție** și **revoltă** am situat poemele eminesciene : *Mortua Est (1872)* *Memento mori (1872)*, *Gemenii (1875-1881)* *Inger și demon (1873)*, *Impărat și proletar (1874)*, *Ciclul Scrisorilor*, *Luceafărul, etc* precum și pe cele byroniene *Childe Harold Pilgrimage (1818)*, *Povestiri Orientale (1814)*, *Cain (1821)*, *Don Juan (1819)* etc.

A fost necesară o nouă lectură a acestor poeme pentru o mai bună înțelegere a celor doi termeni și pentru a surprinde gândirea poetică în actu. Abordarea pe care am încercat-o în lucrarea de față asupra universului poetic al celor doi poeți, dincolo de înlurarea voalului de lecturi ad-litteram, ne-a condus spre receptarea sensurilor celor mai adânci ale textelor. Dacă citim ca pur descriptive poemele celor doi poeți riscăm să trecem pe lângă sensul lor profund

Reflectând, poetul își ascultă cu „adâncime” glasul gândurilor. Această ruptură numită „revoltă” este vina fundamentală a lumii contemporane. Desfășurată în falduri, gândirea eminesciană se lovește de marginile firii.

Poate că ne trebuie curaj pentru a înțelege că Eminescu nu a scris, în primul rând „poezii” ci a ambiționat un fel de „sistem liric” (cu toată imprecizia sintagmei) care să expună complet acel

coincidentia oppositorum care îi era fundamentat spiritual. Prin acest „sistem liric” poetul urma izbăvirea de „răul interior” și de toate întrebările cu care ființa sa scindată încearcă să-și umple vidul interior. Toate aceste lucruri le-am găsit, la o lectură mai atentă, probate scrupulos pe text.

Lucrarea este structurată astfel:

Argumentum

Preliminarii

Capitolul I . George Gordon Byron

Capitolul II. Eminescu, poetul reflecției și revoltei superioare

Capitolul III. Byron și Eminescu

Capitolul IV. Eminescu și Byron în exegeza europeană

Capitolul V. Concluzii

Capitolul VI. Bibliografie

În „**Argumentum**” am precizat componentele de bază, pe care le-am dezvoltat în spațiul exegetic, unele dintre acestea constituindu-se și în contribuțiile aduse de lucrarea de față. Am pornit de la premiza că atât Eminescu cât și Byron pot fi recitiți și supuși unei exegeze împrăștiate prin re-contextualizare. Studiul comparat al literaturii este astăzi un domeniu dintre cele mai importante și mai complexe ale conștiinței literare. El cuprinde mai multe ramuri: comparatismul teoretic, studierea influențelor unei literaturi asupra alteia (*altora*), a contactelor literare directe și intermediare, a similitudinilor (*afinităților*) tipologice și a paralelismelor, a receptiei unei literaturi de către altă literatură, istoria comparată a unor curente literare, tematologia, imagologia. De altfel, lucrarea de față reprezintă o investigație care ține mai mult de cercetările comparate de caracter tematologic și imagologic.

Preliminariile sunt dedicate prezentării a climatului european al secolului al XIX-lea în ceea ce privește curentele literare, accentul căzând pe romantism. Acest curent apare în câteva focare de cultură occidentale: Italia, Franța, Germania devenind o reacție împotriva clasicismului din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Se face trecerea spre romantismul englez și apoi spre Byron, cel mai important reprezentant al romantismului englez.

În țara noastră, romantismul apare încă din prima jumătate a secolului al XIX -lea. Literatura română, din prima jumătate a secolului al XIX-lea și apoi, în deceniile următoare, cunoaște receptarea unor principii romantice de către o serie de scriitori ca

Asachi, H. Rădulescu, C.A Rosetti, Gr. Alexandrescu, Bolintineanu în operele lor reprezentative.

Reflecția și revolta în poeziile și poemele lui Eminescu se încadrează în mișcarea romantică europeană. Ele se materializează în structuri lirico-epice, marcate de un pronunțat caracter filosofic. Aceste poeme pot fi raporate la marile creații europene (franceze (V. Hugo), germane (Goethe „Faust”, italiene (Ugo Foscolo- romanul „Ultimele scrisori ale lui Iacopo Ortis”, ciclul de poezii „Mormintele”) ruse (Pușkin „Țigani”, Lermontov „Demonul”) poloneze (Ada Mickiewicz – poemul „Străbunii” și „Pan Tadeusz”).

În elaborarea poemelor sale, în care reflecția și revolta precumpănesc, Eminescu folosește arhetipuri și mituri existente în clasicismul greco-latin, indian și ebraic, ale căror sensuri sunt convertite în direcția unei gândiri moderne caracteristice omului superior al secolului al 19-lea („Memento mori”, „Impărat și proletar”, „Gemenii”, „Luceafărul” „Odă în metru antic”). De pildă, în „Odă în metru antic”, cele două părți ale poeziei sunt privite antitetic. În prima parte apare imaginea tânărului dominat de ideea tinereții veșnice. În cea de a doua parte apare confruntarea omului superior cu tragismul existențial. În „Impărat și proletar” ideea centrală este aceea a inegalității sociale care cunoaște diverse metamorfoze. Răul nu poate fi înlăturat. Apar, de asemenea, și elemente de reflecție în imaginea Cezarului care reflectă asupra destinului omenirii. Componente ale reflecției filozofice pot fi întânite și în lirica elegiacă: „S-a dus amorul”. „Despărțire”, „Ce e amorul”.

În poeziile „Demonism”, „Junii corupți” „Mortua Est” „Inger și demon” revolta este centrală. Ea aparține demonului romantic protestatar și este de mai multe feluri: revoltă împotriva in justiției sau a falselor doctrine, împotriva falselor religii, împotriva falsei iubiri, etc.

Capitolul III este dedicat lui George Gordon Byron, cel mai de seamă reprezentant al romantismului englez. Opera sa este legată de mișcările progresiste de eliberare care aveau loc în acea perioadă în întreaga Europă : răscoala muncitorilor din Anglia, lupta Irlandei împotriva stăpânirii engleze, mișcările de eliberare națională din Spania, Grecia și Italia.

În prima parte a acestui capitol am prezentat opera lui Byron și motivele predilecte abordate. Apoi am făcut trecerea spre cele două poeme reprezentative ale lui Byron : „Pelerinajul infantului Harold” și „Don Juan”.

Am urmărit mythosul celor două poeme, ideile de bază, modalitățile poetice și procedeele literare folosite.

Accentul a căzut pe interpretarea evocilor și momentelor cu caracter autobiografic, critic și pe modelul de receptivitate a conținutului de cre critică și cititorii vremii. Revolta, aspirația spre libertate, elementele tragice și dramatice întâlnite în poemele lui Byron, sub o formă sau alta, se constituie într-un bloc-context romantic de largă circulație.

Byron este un exponent al aspirației romantice și al protestului care uneori în opera îmbracă forme hiperbolice. Modalitățile de exprimare lirică existente în opera lui Byron; mythos, intrigă, protest, melancolie vor fi preluate de romanticii europeni în forme diferite cu reflectarea unor particularități specifice țărilor respective. O singură trăsătură unește toate scrierile byroniene, mai ales pe cele din anii de maturitate ai poetului, răzvrătirea împotriva ordinii sociale întemeiate pe nedreptate și tiranie.

Capitolul IV are drept scop, punerea în lumină a asemănarilor, deosebirilor și înrâurilor pe care poezia eminesciană la are cu cea byroniană. Incercarea mea de a realiza un studiu comparatist al operei celor doi scriitori este concentrată grosso modo în acest capitol.

Odată dezbătute aceste aspecte, studiul de față urmește să poată contribui la o mai bună înțelegere a creației celor doi mari scriitori. Byron este un precursor apropiat al lui Eminescu, fiind autorul unor creații fundamentale ca: „Pelerinajul infantului Harold”, „Povestiri Orientale”, „Manfred”, „Cain”, etc. El dobândise o imensă reputație în Europa, iar creațiile sale vor influența destul de mult întreaga literatură europeană.

Universul poetic eminescian stă sub semnul sfericității. Teme și motive, mituri, modelele literare, sintagme poetice, metafore esențiale, teorii filosofice, idei științifice se așează într-un echilibru perfect, creând un câmp imaginar al marilor simetrii.

Elementele sale componente sunt supuse circularității, corespondențelor cu opera byroniană.

Eminescu absoarbe byronismul experimentat de predecesorii săi și întărit de girul autorităților europene. Trebuie menționat faptul că, opera lui Byron nu constituie pentru Eminescu una dintre sursele fundamentale de inspirație sau un factor de raportare. Relația dintre cei doi poeți, e pusă în evidență mai întâi de byronism, prelucrarea europeană a operei lui Byron și apoi de opera în sine. Problema legăturii dintre Byron și Eminescu este constituită din următoarele aspecte tematice ale operei: stări psihologice specifice

romantice (melancolie, rău universal, evadare în lumi imaginare, insatisfacție cu defulare extravertit rebelă sau introvertit pasivă) damnațiunea umană, relația om-divinitate, jocul din raportul extremelor, situația geniului și implicit protestul antifilistin. Cel mai adesea comentate în cadrul subiectului Eminescu-Byron sunt atitudinile și tonul specific romantice din care derivă aproape implicit tipologia eroilor, spațiul, miturile și temele comune.

Capitolul V prezintă câteva citate din operele unor exegeți europeni și români referitoare la prezența demonului în creațiile celor doi scriitori.

De asemenea, am urmărit opiniile unor critici și istorici literari și le-am comentat într-o manieră comparativă și comparatistă.

Demonul reprezintă un concept-cheie al gândirii poetice eminesciene, prin multiplele lui implicații în sistemul imaginilor poetice. Amplele exegeze europene de literatură comparată îl plasează pe Byron în seria arhetipului demonic, de la tragedia greacă la suprarealiști, precum și în seria arhetipului luciferic. Finalul capitolului cuprinde o dezvoltare a semnificațiilor „demonului” / „demonicului” în opera byroniană.

Capitolul VI este dedicat **Concluziilor** -G. G Byron și Eminescu reprezintă doi scriitori reprezentativi în literatura romantică europeană. O caracteristică a romantismului este refuzul, neputința de a adera la epoca sa, autorul apăsând astfel un nonconformist, un răzvrătit. Toți eroii byronieni de anvergură (Ghiaurul, Corsarul, Lara, Manfred) își au destinul marcat de combatiunile negației împotriva lumii, ori a divinității împotriva amândurora. Este un lucru știut că, între artistul Eminescu și lumea în care a trăit a existat o opoziție radicală determinată de natura lui superioară. El este cel mai îndreptățit spirit romantic demonic, în accepție socratică, iar multumirea nu stău creațiile filosofice, sociale sau scrierile în proză.

Suportul metodologic și teoretico-științific al lucrării de față îl constituie principiile teoretice și metodele de cercetare comparată fundamentale, pe care le-am găsit în studiile savanților români și străini: George Calinescu, Tudor Vianu, Vera Călin, Perpessicius, Ileana Verzea, Elena Tacciu, Hippolyte Taine, Andrew Rutherford, Andre Maurois, Robert Escarpit, etc.

Contribuția lucrării de față rezidă într-o nouă lectură a textelor. Am pornit de la ideea ca cei doi poeți sunt cei mai de seamă reprezentanți ai literaturilor autohtone. Eminescu risipește mai puține cuvinte declamatorii decât Byron și rostește adevăruri mai adânci. Studiul comparatist găsește similitudini de motive și idei cu revolta de tip dandyst a lui Byron, însă distinge ca superioară gândirea poetică sistematică a lui Eminescu. Acesta din urmă este mai grav, nu urmărește efecte de suprafată, mai puțin individualist și foarte vehement ca frondeur la „ordinea socială” în

comparație cu Byron. Opera eminesciană, în plan creativ o depășește pe cea byroniană, ea fiind destul de vastă: poezii, poeme, proză, fragmente teatru, Geniu Pustiu. Deși lui Byron îi lipsește o anumită densitate, complexitate și subtilitate el împarte cu Eminescu o abilitate tehnică destul de exactă. Byron poate fi situat ca și Eminescu „în spatele lumii”, de unde poate intui ipocrizia din jurul său. În poeziile lui Byron, apare imaginea unui om însingurat, misterios, cu atribute demonice, care este copleșit de suferință. În creațiile eminesciene inițiale, este mai mult „pathos” englez decât german, este mai multă sălbăticie celtică, pasionalitate mai aprinsă și forță ironică de tip byronian. Toate aceste trăsături pun de fapt, în lumină un daimon comun, ce aparține zodiei romantismului.

Am încercat să-i încadrăm pe poeți într-un sistem de referințe noi. Ideile nu sunt nici vechi, nici noi. Bibliografia trebuie să ne ajute să înțelegem. Nici mai mult dar, nici mai puțin.

Acceptând faptul că orice lectură este „personală” dar și „parțială” subscriem principiului călăuzitor-o închidere care deschide- în sensul că prezenta investigație poate provoca o alternativă receptivă.